

нещо ужасно, а нейният ефект в съзнанието на поета – като пораждащо страдания и страхове преживяване. В действителност в „Безсъници“ смъртта е проблематична и проблематизираща, тя има двойствено битие и таи способност за радикални смислови преобръщания.

Най-убедителното доказателство за драматично раздвоената визия за смъртта е тъкмо едноименното стихотворение. Отпечатано за пръв път в „Мисъл“ през 1905⁴, това стихотворение без преувеличение може да се определи като един от най-парадоксалните текстове в тогавашната литература. Смъртта наистина е обявена за „ужасен призрак“ още в първия стих – но няма обяснения защо повечето тълкувания се задоволяват само с тази нейна идентичност – като пропускат факта, че в края на стихотворението същият този ужасен призрак еволюира до „душа на вековете“ и „свърхмисъл вековечна“. Както и защо поетът, белязан още от най-ранно детство със страха от смъртта – всмукал го на право с майчиното мляко, се оказва в крайна сметка „магесан“ и кретащ подире ѝ – като това магесване като че ли е нов и различен живот, повторно преживяване на детството и невинността – тъй като самата смърт е определена като „майката велика“.

Тази двойственост в усетите и интуициите за смъртта е впечатляваща – но още по-впечатляваща е логиката на трансформацията между ужаса и „магесването“. Първото предчувствие е „един безимен страх“, загнезден в още невинното и неразбиращо детско съзнание; после следва разбирането за универсалната власт на смъртта над човешкото битие – и тя бива идентифицирана като извор на всички човешки тревоги – и като причина за тръпненето на младите и старите:

По-късно аз разбрах

*началото и края на цялата човешка
тревога под небето; – че също тъй пред нея
трепереха и старци, отдавна своя дял
отзели на земята, и млади в свидна пролет
на крехката си младост.*

В това усещане за смъртта може да се долови и съзнанието за обреченост на човешкото битие – щом смъртта може да посегне на всички, независимо млади или стари, добри или зли – то тогава какъв смисъл има човешкото съществуване? И още повече – щом никаква крепост не може да спаси бягащите от смъртта, щом техните усилия са обречени – все едно дали ридаят, дали се молят и дали се опитват да се откупят от

⁴ „Смъртта“, сп. „Мисъл“, XV, 1905, кн. 2.